

**Barbara Niedźwiedzka, Irene
Hunskår, Małgorzata
Sieradzka-Fleituch, Regina
Kúfner-Lein, Hege Slatsjøe, Anne
Stenhammer**

**Doświadczenia i wnioski z realizacji
polsko-norweskiego projektu
„MedLib Train”**

Forum Bibliotek Medycznych 4/2 (8), 321-329

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

PROGRAMY EDUKACYJNE

Barbara Niedźwiedzka
Kraków - UJ
Irene Hunsjør
Bergen - HDH, BDH
Małgorzata Sieradzka-Fleituch
Kraków - UJ
Regina Kűfner-Lein
Bergen - Universitetsbiblioteket
Hege Slatsjűe
Oslo - Norwegian Directorate of Health
Anne Stenhammer
Drammen - Buskerud University College

DOŚWIADCZENIA I WNIOSKI Z REALIZACJI POLSKO-NORWESKIEGO PROJEKTU "MEDLIB TRAIN"

Abstract

In 2009/2010 librarians of the Jagiellonian University Medical Library and from the Medical College Information Studies Department (Cracow Poland) together with librarians associated in the Health Section of the Medical Library Association in Norway worked on the development of a training program for medical librarians performing teaching tasks. The ultimate goal of the project was to create a collaborative course based upon an assessment of educational needs and to develop accompanying educational material. Reaching this goal would mean also a step towards unification of the teaching activities performed by librarians-trainers in the partner countries. After conducting a comparative assessment of the teaching needs and self-assessed skills of the Polish and Norwegian teaching librarians, a course handbook containing readings and educational aids in English and Polish was written. The project was developed in tight Polish-Norwegian co-operation, with the use of seminars, group discussion, mutual reviewing and communication on a web platform. The content and educational resources, methodically developed during the project were designed to be useful in various applications. Not only in education of the librarian-teachers, but also directly in teaching medical and health information end users. The course handbook was subjected to peer-evaluation in both countries. The article describes the ideas behind the project, and points at the benefits and limitations of international co-operation.

Keywords: medical librarian, teaching, continuing education, international co-operation

Streszczenie

W latach 2009/2010 bibliotekarze z Biblioteki Medycznej oraz z Zakładu Informacji Naukowej Instytutu Zdrowia Publicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego (Kraków, Polska) wraz z kolegami zrzeszonymi w Norweskim Stowarzyszeniu Bibliotekarzy Medycznych (SMH - Spesialgruppen for

Medisin og Helsefag) pracowali nad stworzeniem programu szkolenia bibliotekarzy medycznych, którzy zaangażowani są w edukację użytkowników. Głównym celem projektu było opracowanie wspólnego programu kursu w oparciu o ocenę potrzeb edukacyjnych bibliotekarzy oraz przygotowanie niezbędnych materiałów dydaktycznych. Osiągnięcie tego celu miało też stanowić krok w kierunku ujednolicenia nauczania podejmowanego przez bibliotekarzy w krajach partnerskich. Na podstawie przeprowadzonych w Polsce i Norwegii porównawczych badań potrzeb edukacyjnych oraz samooceny umiejętności uczących bibliotekarzy, przygotowano podręcznik w dwóch językach, polskim i angielskim, zawierający materiały edukacyjne oraz wskazówki dotyczące prowadzenia kursu. Założenia projektu, opis realizacji i wyniki omówiono w publikacji w poprzednim numerze *Forum* (2011 R. 4 nr 7). Niniejszy artykuł omawia doświadczenia, korzyści i ograniczenia pracy w projekcie realizowanym we współpracy międzynarodowej.

Słowa kluczowe: kształcenie umiejętności informacyjnych, kompetencje informacyjne, bibliotekarz medyczny, nauczanie, współpraca międzynarodowa.

Wstęp

W latach 2009-2010 bibliotekarze z Biblioteki Medycznej oraz z Zakładu Informacji Naukowej Instytutu Zdrowia Publicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego wraz z kolegami zrzeszonymi w Norweskim Stowarzyszeniu Bibliotekarzy Medycznych (SMH - Spesialgruppen for Medisin og Helsefag) pracowali nad stworzeniem programu szkolenia bibliotekarzy medycznych, którzy zaangażowani są w edukację użytkowników. Głównym celem projektu było opracowanie wspólnego, możliwie uniwersalnego, programu kursu w oparciu o ocenę potrzeb edukacyjnych bibliotekarzy w obu krajach oraz przygotowanie niezbędnych materiałów dydaktycznych.

Zarówno w Polsce, jak i w Norwegii jednym z zadań bibliotekarzy medycznych jest szkolenie użytkowników. Standardowe studia bibliotekoznawcze zwykle nie mają jednak w programie zajęć przygotowujących ich do tych obowiązków, stąd pilna potrzeba organizowania kształcenia ustawicznego w tym zakresie i dlatego, w ramach projektu MedLibTrain opracowany został kurs dla pracowników bibliotek medycznych, którzy podejmują zadania dydaktyczne. Kurs ten ma służyć pomocą bibliotekarzom prowadzącym szkolenia z zakresu kompetencji informacyjnych. Projekt finansowany był przez Mechanizmy Finansowe: Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Norweski w latach 2004-2009 w ramach Funduszu Stypendialnego i Szkoleniowego. Kierownikiem projektu MedLibTrain była Anna Uryga (Biblioteka Medyczna UJ CM)

Cele projektu zostały zrealizowane. Zdefiniowano potrzeby edukacyjne uczących bibliotekarzy medycznych w Polsce i Norwegii, porównano je i ustalono ich hierarchię. Opracowano zarys kursu dla bibliotekarzy medycznych, którego odzwierciedleniem jest podręcznik - napisany w dwóch językach i zrecenzowany. Wyniki projektu rozpowszechniono na różne sposoby: poprzez wystąpienia i plakaty na konferencjach krajowych i międzynarodowych, a także poprzez publikacje w czasopismach naukowych dla bibliotekarzy. Założenia projektu, opis realizacji i wyniki omówiono w publikacji w poprzednim numerze *Forum Bibl. Med.* (2011 R. 4 nr 7).

Celem niniejszej pracy jest podzielenie się ze środowiskiem bibliotekarzy medycznych doświadczeniami zdobytymi w czasie międzynarodowej współpracy.

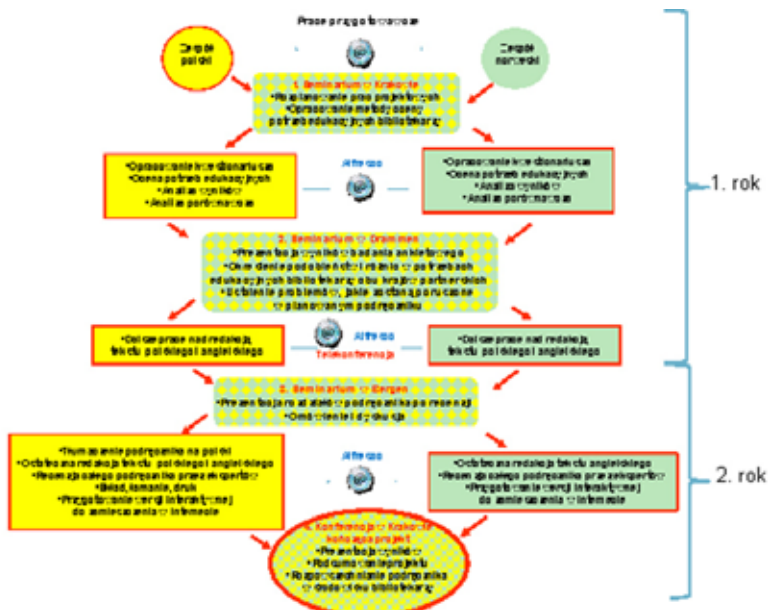
Mamy nadzieję, że nasze uwagi i ostrzeżenia przydadzą się bibliotekarzom planującym realizację tego rodzaju projektów. Na początek przypomnijmy plan projektu.

Ramowy plan realizacji projektu i zastosowane metody

Etap 1. Ten etap prac obejmował przygotowanie i przeprowadzenie badania potrzeb uczących bibliotekarzy. Badanie ankietowe online przeprowadzono w obu krajach w tym samym czasie. Kwestionariusz składał się z 32 pytań, z których 8 było opisowych, a 24 wielokrotnego wyboru. W sumie na ankietę odpowiedziało 180 bibliotekarzy, odsetek zwrotów w obu krajach był podobny: w Polsce 48% (80 ankiet), a w Norwegii 44% (100 ankiet). Po zebraniu dane poddano analizie. Okazało się, że w obu krajach ankietowani wskazali znajomość tych samych dziedzin, jako najważniejszych dla uczących bibliotekarzy. Były to: przeszukiwanie baz danych, znajomość słownictwa medycznego i pojęć związanych z naukami o zdrowiu; zastosowanie technologii informatycznych w nauczaniu; metody utrzymywania kontaktów z pracownikami naukowymi macierzystej uczelni; znajomość narzędzi i kryteriów oceny jakości informacji; znajomość czasopism w wolnym dostępie (open access) i repozytoriów naukowych; umiejętność przekazywania posiadanej wiedzy. Wyniki badania zostały przedstawione w kilku publikacjach Realizacja i wyniki projektu zostały przedstawione w publikacji w poprzednim numerze *Forum* (2011R. 4 nr 7) oraz w kilku publikacjach szczegółowo omawiających wyniki etapu badawczego projektu (Cieśla i in. 2009, Niedźwiedzka i in. 2009)

Etap 2-4. Etapy te obejmowały pracę nad podręcznikiem i jego opublikowanie. Treść podręcznika była pochodną badania ankietowego potrzeb edukacyjnych bibliotekarzy, danych z piśmiennictwa oraz opinii i własnego doświadczenia osób realizujących projekt. Zagadnienia do opracowania rozdzielono między realizatorów projektu. Poszczególne rozdziały pisane były w ścisłej współpracy i podlegały wielokrotnie konsultacjom i recenzowaniu przez kolegów z kraju partnerskiego na kolejnych etapach powstawania książki. Wersje robocze podręcznika omawiano też podczas wspólnych polsko-norweskich seminariów. Takie zorganizowanie pracy miało przyczynić się do spójności podręcznika pod względem treści, stosowanej terminologii oraz konstrukcji poszczególnych rozdziałów, pozwoliło też uniknąć niepotrzebnych powtórzeń. Nad całością od początku czuwały redaktorki z obu krajów. Książka składa się dwudziestu jeden rozdziałów zgrupowanych w pięciu modułach.

Projekt realizowano w bardzo ścisłej współpracy polsko-norweskiej. Kontakty osobiste całego zespołu miały miejsce podczas seminariów (dwóch w Polsce i dwóch w Norwegii), odbyło się też wiele spotkań w grupach krajowych. Spotkania te służyły omówieniu organizacji i postępu prac. Wymiana myśli i uwag odbywała się również za pomocą poczty elektronicznej, podczas telekonferencji i rozmów telefonicznych. Bardzo przydatna, zwłaszcza w przypadku wymiany dużych dokumentów, okazała się platforma internetowa Alfresco. Poniższa rycina przedstawia schemat przebiegu prac projektowych i kontaktów podczas realizacji projektu.

Ryc. 1. Przebieg prac podczas realizacji projektu MedLibTrain i kontakty między uczestnikami.

Podczas realizacji projektu konieczne było pokonanie wielu przeszkód i rozwiązanie pojawiających się problemów. Wielu z nich nie dało się przewidzieć na etapie pisania projektu i składania aplikacji o jego finansowanie. Poniżej znajduje się opis tego aspektu naszej działalności.

Komunikacja między partnerami – problemy i rozwiązania

Odległość dzieląca kraje partnerskie stwarzała pewne problemy w sprawnym porozumiewaniu się. Nie ułatwiał też sprawy fakt znacznego rozproszenia miejsca zamieszkania norweskich uczestników projektu, co wykluczało ich regularne spotkania. W dobie Internetu nie jest to oczywiście problem uniemożliwiający współpracę, jednak kontakt osobisty bardzo ułatwia porozumiewanie się stwarzając możliwość bezpośredniej dyskusji i sprawnego wyjaśniania problemów. Poza komunikacją za pomocą poczty elektronicznej, bardzo przydatna okazała się platforma internetowa Alfresco. Norwescy uczestnicy projektu posługiwali się ponadto w codziennej komunikacji blogiem. Językiem komunikacji między partnerami był angielski, ale ponieważ od początku planowana była polska wersja językowa podręcznika, a część autorów wolała pisać teksty podręcznika najpierw po polsku, wersje pośrednie musiały być tłumaczone na angielski i z powrotem na polski.

Komunikację związaną z przysyłaniem dokumentów znacznie ułatwiała platforma internetowa Alfresco, na której autorzy umieszczali kolejne wersje swoich rozdziałów

i gdzie znalazło się również miejsce na podsumowania seminariów, prezentacje, wyniki badania ankietowego i inne dokumenty. Wszyscy uczestnicy mogli korzystać z posadowionych tam treści. Platforma pozwalała na przejrzyste uporządkowanie rosnącej lawinowo liczby dokumentów.

Mniej czasochłonna była komunikacja ustna, ponieważ jednak dla nikogo spośród uczestników angielski nie był językiem ojczystym, niekiedy przed przystąpieniem do wspólnych ustaleń odbywały się dyskusje w podgrupach językowych: polskiej i norweskiej.

Wnioski:

1. W przypadku kontaktów międzynarodowych dobra znajomość angielskiego jest absolutną koniecznością. Jeżeli nie jest z tym najlepiej, należy starannie zaplanować środki na usługi tłumaczy.
2. Jeśli to możliwe, lepiej unikać zadań realizowanych w więcej niż jednym języku. Praca i komunikacja w różnych językach oraz tłumaczenie komplikuje dodatkowo problem i pochłania dużo czasu.
3. W projektach międzynarodowych na jakość wyników korzystny wpływ mają kontakty osobiste uczestników. Jest to szczególnie ważne w fazie początkowej, przy formułowaniu szczegółowych celów. Trzeba też podkreślić znaczenie komunikacji on-line (wideokonferencja, Skype). Użycie tych narzędzi powinno też być zaplanowane z wyprzedzeniem.

Umiejętności uczestników projektu związane z prowadzeniem badań

Nie wszyscy uczestnicy znali wystarczająco dobrze metody badawcze. Nie ma w tym nic niezwykłego, ponieważ na co dzień bibliotekarze mają mało okazji do prowadzenia własnych badań, sytuacja ta jednak zmienia się wraz z upowszechnianiem postulatu bibliotekoznawstwa opartego na dowodach. Podczas realizacji projektu braki te oznaczały konieczność intensywnego doksztalcenia się równoległe z wykonywaniem prac projektowych. Realizacja projektu to coś całkowicie odmiennego od typowej pracy w bibliotece.

Wnioski:

1. Przystąpienie do projektu powinno być poprzedzone sprawdzeniem kwalifikacji potencjalnych uczestników, a sam uczestnik także powinien dobrze zastanowić się, czy posiada konieczne umiejętności. Przed napisaniem i złożeniem projektu wskazane jest spotkanie wszystkich zainteresowanych, by omówić cele, sposób realizacji i inne kluczowe problemy oraz uzgodnić wspólny punkt widzenia. Niektóre programy finansujące badania uwzględniają taką możliwość, jest też możliwe pozyskanie środków z funduszy wspierających wstępne spotkania potencjalnych partnerów.
2. Prowadzenie badań naukowych jest bardzo dobrą sposobnością nauczenia się jak je należy prowadzić.

Umiejętność wypowiadania się na piśmie uczestników projektu

Wielu uczestników miało niewielkie lub żadne doświadczenie w pisaniu językiem naukowym, nie tylko po angielsku, ale nawet w swoim języku ojczystym. Oznaczało to wyteżoną pracę bez wystarczającej pomocy językowej. Proces recenzowania wyczulił nas na poprawne i precyzyjne wyrażanie się. Wraz z rosnącą liczbą wersji rozdziałów, tekst stawał się coraz bardziej jednolity i klarowny. Końcowy kształt podręcznika jest wynikiem współpracy przy pisaniu i krytycznym ocenianiu na każdym etapie jego powstawania.

Wnioski:

1. Dzięki zrealizowaniu projektu MedLibTrain poprawiły się nasze umiejętności posługiwania się językiem naukowym, ale do osiągnięcia dobrego poziomu konieczna jest dalsza praktyka.
2. Będąc zmuszonymi do pisania, poczyniliśmy w tym zakresie postępy.

Wzajemne recenzowanie

Jednocześnie z pisaniem własnych rozdziałów podręcznika, każdy autor zobowiązany był do zapoznania się z efektami pracy kolegi z kraju partnerskiego i przedstawienia swoich uwag i komentarzy. Na początku realizacji projektu przypisano autorów do tematów oraz do recenzowanych rozdziałów. W trakcie pracy pojawiły się problemy i wątpliwości. Nie jest łatwo wyrazić dezaprobatę dla wyników pracy osoby słabo znanej. Do jakiego stopnia można być krytycznym? Jak wyrazić swoje zdanie w taki sposób, by nikogo nie urazić? Czy należy być bardziej uprzejmym, czy bardziej uczciwym? Wszystkim nam zależało na tym, by powstająca książka była jak najlepsza, ale czas szybko płynął i goniły nas terminy. Odbiór krytycznych uwag też bywał trudny. Cały proces recenzji wewnętrznych był tyleż frustrujący, co pouczający.

Wnioski:

1. Członkowie obu zespołów powinni zachęcać się do krytycznej dyskusji i samokształcenia.
2. Podczas recenzowania lepiej uczciwie wyrazić swoją opinię na początku pracy. Pozwala to na zaoszczędzenie pracy w przyszłości, ale może też źle wpłynąć na kreatywność i chęć do twórczego pisania. Z drugiej strony, pozytywny komentarz może autora zainspirować.

Harmonogram prac

Harmonogram prac był niezwykle napięty. Wymagało to od uczestników dużej dyscypliny. Na etapie pisania projektu zbyt nisko oszacowano ilość pracy, jaka będzie do wykonania, szczególnie, że nie wzięto pod uwagę problemu biegułości w angielskim, umiejętności wysławiania się na piśmie, a także niedostatecznej wiedzy o pisaniu prac naukowych. To bardzo utrudniało współpracę. Przestrzeganie terminów było

konieczne dla postępów pracy i dotrzymania terminów, ale stanowiło dodatkowy czynnik stresujący.

Wnioski:

1. Przy planowaniu zadań bardzo ważne jest realistyczne zaplanowanie wkładu pracy przy uwzględnieniu wszystkich istniejących i możliwych przeszkód i ograniczeń. Trzeba też przewidzieć pewną rezerwę czasową na zdarzenia nieoczekiwane, jak choroby uczestników, odejście z pracy, a nawet, jak w przypadku tego projektu, wybuch wulkanu, który pokrzyżował plany jednego spotkania seminaryjnego.
2. Stopień obciążenia pracą uczestników powinien być znany od początku realizacji projektu. Trzeba dobrze zastanowić się, czy na pewno wszyscy uczestnicy mogą poświęcić np. pięć godzin w każdym tygodniu na zajmowanie się projektem.

Przekłady językowe

Tłumaczenia stanowiły kolejny problem podczas realizacji projektu MedLibTrain. Przyjęto różne strategie pracy – norwescy partnerzy i część grupy polskiej pisała teksty od razu po angielsku i dopiero na koniec gotowe rozdziały tłumaczone były na polski. Pozostała część grupy polskiej pisała po polsku, a następnie teksty przekładane były na angielski. W trakcie trwania projektu uzgodniono, że wersja norweska nie powstanie, głównie z powodu braku czasu i chęci unikania dotykowych komplikacji, co stanowi pewną wadę projektu.

Wnioski:

1. Pisanie w języku ojczystym prawie zawsze pozwala na lepsze wyrażenie swoich myśli. Niedostateczna znajomość języka obcego jest więc wskazaniem do pisania w swoim języku, a następnie tłumaczenia gotowego tekstu na język obcy. Tłumaczem powinna być przy tym osoba, która poza doskonałą znajomością angielskiego dobrze orientuje się również w specjalistycznym słownictwie.

Finanse

Budżet projektu okazał się zaniżony, szczególnie jeśli chodzi o koszty osobowe. Niedoszacowanie wkładu pracy było przyczyną za niskiej kalkulacji tych kosztów. Norwescy partnerzy projektu podjęli też niezbyt przemyślaną decyzję, że będą pracować bez wynagrodzenia, nie zdając sobie sprawy z tego, ile pracy ich czeka. Praca bez odpowiedniego wynagrodzenia rodzi po jakimś czasie frustrację, zwłaszcza gdy ilość obowiązków znacznie przekracza oczekiwania. W tej sytuacji na podkreślenie zasługuje fakt, że mimo niesprzyjających okoliczności wszyscy uczestnicy nie szczędzili starań, by powstał rzeczywiście dobry podręcznik.

Wnioski:

1. Przy planowaniu projektu niezwykle ważne jest staranne i realistyczne opracowanie budżetu.

2. Szczególnie ważna jest analiza wkładu pracy uczestników, ponieważ po pewnym czasie praca nieadekwatnie opłacana staje się ciężarem. Nie jest to rodzaj pracy, który można wykonywać na zasadzie wolontariatu.
3. W budżecie trzeba uwzględnić także koszty nieprzewidziane.

Zarządzanie projektem

Podczas pracy przy projekcie międzynarodowym finansowanym przez UE lub instytucję międzynarodową trzeba ściśle przestrzegać bardzo wielu skomplikowanych i biurokratycznych przepisów. Przy realizacji projektu MedLibTrain dwie osoby, po jednej z każdego kraju, zajmowały się sprawami administracyjnymi. Osoby te czuwały nad harmonogramem prac, wydatkami, raportami etapowymi i koordynowały inne prace. Wyznaczenie osób odpowiedzialnych za administrację było bardzo wygodne z punktu widzenia efektywności projektu, ponieważ pozwalało zaoszczędzić pozostałym uczestnikom sporo czasu i przeznaczyć go na pisanie podręcznika.

Wniosek:

1. Dobrym rozwiązaniem jest wyznaczenie spośród realizatorów projektu jednej osoby odpowiedzialnej tylko za administrację i stosowanie się do obowiązujących w danym typie programu przepisów.

Wyniki projektu i wnioski końcowe

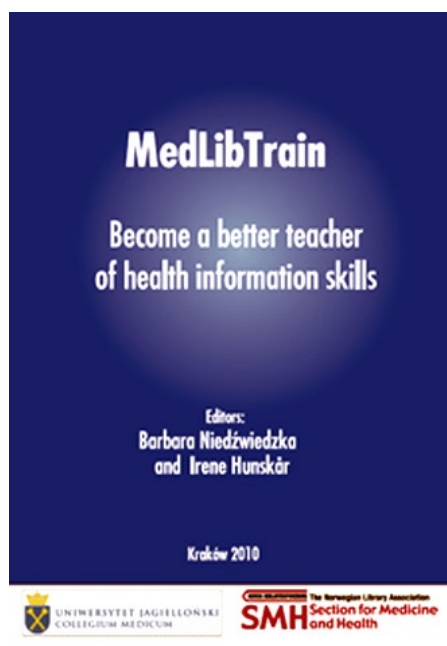
Po opisie trudności i ograniczeń, czas na przywołanie jasnych stron międzynarodowej współpracy. Przede wszystkim, namacalnym efektem naszej pracy są dwie książki. Powstało też sporo publikacji i prezentacji na konferencjach krajowych i międzynarodowych. Inne korzyści, choć mniej uchwytny, są może nawet ważniejsze. Uczestnicy dwuletniego projektu zdobyli doświadczenie dotyczące nie tylko przedmiotu kursu, ale też procesu kształcenia, organizacji, zarządzania, planowania i realizacji projektów międzynarodowych. Na podkreślenie zasługuje także to, że dołożono starań aby oprzeć materiały dydaktyczne na rzetelnej analizie potrzeb edukacyjnych. Kolejnym doświadczeniem było konstruowanie kwestionariusza do badania ankietowego oraz samo przeprowadzenie sondażu diagnostycznego. Dokonano postępu w pisaniu prac naukowych, organizowaniu i uczestnictwie w wideokonferencji oraz posługiwaniu się internetową platformą służącą komunikacji.

Poza realizacją założonych celów, projekt dostarczył nam też okazji do wzajemnego poznawania kraju partnera, budowania więzi profesjonalnych, rozwoju zawodowego i doskonalenia umiejętności językowych.

Odniesiono więc wiele korzyści i nie mamy wątpliwości, że uczestnictwo w tego rodzaju międzynarodowych projektach jest bardzo interesującym i kształcącym. Jak najbardziej polecamy kolegom bibliotekarzom angażowanie się w tego rodzaju projekty, nie tylko celem podnoszenia własnych kwalifikacji, ale też, co ważne, aby uczestniczyć w budowaniu międzynarodowej społeczności bibliotekarzy medycznych.

Wyniki badania potrzeb edukacyjnych bibliotekarzy przedstawiono w n/w artykułach:

- Jolanta Cieśla, Marcin Stasiak, Urszula Zdeb, Barbara Niedźwiedzka: Bibliotekarz medyczny – nauczyciel umiejętności informacyjnych. Obraz wyłaniający się z badania potrzeb edukacyjnych bibliotekarzy zatrudnionych w bibliotekach medycznych i pokrewnych w Polsce. *Praktyka i Teoria Informacji Naukowej i Technicznej* 2009 T. 17 nr 3 s. 3-11
- Barbara Niedźwiedzka, Marcin Stasiak, Urszula Zdeb, Jolanta Cieśla: Potrzeby, wiedza i umiejętności edukacyjne bibliotekarzy prowadzących szkolenia użytkowników bibliotek w instytucjach ochrony zdrowia w Polsce i w Norwegii. *Zagadnienia Informacji Naukowej* 2009 nr 2 s. 70-80, tab.,wykr., bibliogr.
- Zostań lepszym nauczycielem kompetencji informacyjnych / pod red. Barbary Niedzwiedzkiej i Irene Hunskaar <http://www.bm.cm-uj.krakow.pl/pdf/MedLibTrainPl.pdf>, <http://www.bm.cm-uj.krakow.pl/MedLibTrain.aspx>, <http://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/dlibra>

Projekt MedLibTrain sfinansowany został przez Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweski Mechanizm Finansowy 2004-2009 w ramach Funduszu Stypendialnego i Szkoleniowego.